

Во 2002 година, во Словенија, за припадници на италијанската народност (автохтоно малцинство) се определиле 2.258 лица, но 3.762 лица навеле дека нивен мајчин јазик е италијанскиот. За припадници на унгарската народност (автохтоно малцинство) се изјасниле 6.243 лица, а 7.713 навеле дека мајчин јазик им е унгарскиот. За припадници на ромската етничка заедница се изјасниле 3.246, а 3.834 лица за мајчин јазик го навеле ромскиот.

Според податоците од Заводот за статистика на РМ, резултатите од спроведениот попис во 2002 година се следни: во државава живеат 2.022.547 жители, од нив Македонци се 1.297.981, Албанци 509.083, Турци 77.959, Роми 53.879, Власи 9.695, Срби 35.939, Бошњаци 17.018, останати 20.993 лица.

СЛОВЕНЕЧКИОТ АМБАСАДОР ВО РМ, МАРЈАН ШИФТАР

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

СЛОВЕНЕЧКОТО МНОЗИНСТВО ОДГОВАРА ЗА МАЛЦИНСТВОТО, А МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО ОДЛУЧУВА ЗА ИДНИНАТА НА МНОЗИНСТВОТО!

Ако во минатиот број од неделникот наведеме како е регулирано прашањето за малцинствата во Република Словенија, која е членка на Европската унија, сега малку повеќе ќе се осврнеме на нивниот број, на нивните права и на меѓународните документи кои во однос на оваа проблематика ги ратификувала Словенија. Исто така, повторно ќе се осврнеме и на законите со кои Република Македонија го регулира прашањето на малцинствата.

На 3 април 1959 година Извршниот совет на тогашното Народно собрание на Народна Република Словенија донесе одлука за формирање

Сектор за малцински прашања, кој ќе се грижи за правата на малцинствата кои не биле регулирани со другите сојузни закони од тогашна Југославија. Врз основа на таа одлука, Секторот при Владата на Република Словенија денес ја врши својата функција. Во однос на оваа проблематика, овој Сектор тесно соработува со Советот на Европа, Европската унија и со други меѓународни организации, а се раководи и врз база на конвенциите на Советот на Европа за зачувување на малцинските национални јазици. Секторот е самостојна стручна служба, а своите задачи ги темели врз правата на заедниците, кои

се запишани во Уставот на Република Словенија. Во Словенија постои и Институт за национални прашања. Станува збор за јавна организација, која има цел да ги изучува: словенечкото национално прашање, положбата на словенечкиот народ во Италија, Австрија и во Унгарија, положбата на иселениците од Словенија, положбата на народните малцинства и на другите етнички заедници, миграцијата во Словенија, проучувањето на етничката проблематика, етничкиот национализам во Европа и во светот.

Од претходно спомнатото може да се заклучи дека ние немаме Сектор за малцин-

ства, кој би функционирал на ниво на Влада, а немаме ниту Национален институт за малцински прашања.

Основна карактеристика или појдовна точка на Уставот на Словенија, како што ни изјави и словенечкиот амбасадор во РМ, Марјан Шифтар, е принципот кој е познат и признат и во меѓународната практика - мнозинството да одговара за малцинството, односно за положбата, чувствата и заштитата на правата на малцинствата одговорно е мнозинството. Кај нас како да се случува обратното, од потезите на малцинството, односно заедниците (албанското) зависи иднината на мнозинството. Иако

Македонија е мултиетничка држава и се ратификувани многу закони за заштита на малцинствата, во име на охридскиот Рамковен договор се форсира албанската заедница и ние како да стануваме биетничка држава!

ПРАВА

Република Словенија има 2 милиона жители, од кои 87,5 проценти се Словенци, а во таа држава живеат и две автохтони малцинства, унгарското и италијанското. Во Словенија живеат и припадници на ромската етничка заедница, но и народи од просторите на поранешна СФРЈ, кои имаат можност да формираат свои друштва и да го негуваат својот идентитет, вклучувајќи ги и Македонците.

Република Словенија, со определувањето за самостојност и неделивост, во својот Устав, во член 64 предвидува посебни права за автохтоните италијанско и унгарско малцинство: слободно да ги употребуваат своите национални симболи за развивање на својот идентитет, да можат да формираат свои организации, да ги развиваат односите со својот матичен народ, право да се организираат на локално ниво, да имаат свои претставници во органите на локалната самоуправа и на државно ниво. Член 11 вели дека службен јазик во Словенија е словенечкиот, а во општините каде живеат италијанско и унгарско малцинство службен јазик е италијанскиот, односно унгарскиот.

Во 2002 година за припадници на италијанската народност се определиле 2.258 лица, но 3.762 лица навеле дека нивен мајчин јазик е италијанскиот. Најмногу ги има во областа на Копер, Изола, Пиран. Во согласност со правниот поредок италијанското малцинство во Словенија е организирано во една целина која ги опфаќа општините Копер, Изола и Пиран. Во таа главна организација учествуваат 9 члена, по 3 од претходно спомнатите општини (Копер, Изо-

ла и Пиран). Во сите општини каде што живее автохтоно италијанско малцинство еден од поджупаните мора да биде припадник на италијанската народност. Припадниците на ова малцинство имаат двојно право, на локално и на државно ниво, да го избираат својот претставник во Парламентот. Во Словенија Италијанците се организирани во Унија на Италијанци, која има статус на друштво. Италијанците имаат и други свои друштва преку кои на сопствен јазик ја негуваат својата култура. Во периодот на 2004/2005 учебна

Словенија во 1991 година. Значајна е Конвенцијата за заштита на малцинствата од Советот на Европа, која Словенија ја ратификува на 25 февруари 1998 година, како и Европската повелба за регионални и малцински јазици, ратификувана на 19 јули 2000 година.

Според статистички податоци, во 1991 година за припадници на унгарското малцинство се определиле 8.000 лица, а 8.720 лица за мајчин јазик го навеле унгарскиот јазик. Со пописот од 2002 година за припадници на унгарското малцинство се из-

година во три основни училишта се учел италијанскиот јазик, а истата година тој се изучувал и во три средни училишта. Италијански јазик и книжевност се студира на Универзитетот во Љубљана (Филозофски факултет), а од неодамна и на Универзитетот со седиште во Копер. Припадниците на италијанското малцинство се здружуваат во свои друштва (политички, културни), имаат книжарници за книги, публикации и ревијални изданија. Радиотелевизиските програми се одвиваат под капата на РТВ Словенија, односно под регионалниот ТВ-центар Копер. За оваа цел дневната радиопрограма изнесува 18 часа, а телевизиската 9 часа. За италијанската народност најважен меѓународен документ е Осимската спогодба, потпишана во 1977 година меѓу тогашна СФРЈ и Словенија. Нејзината важност е пренесена и со осамостојувањето на

јасниле 6.243 лица, а 7.713 навеле дека мајчин им е унгарскиот јазик. Ова малцинство најмногу е концентрирано во општините Лендава, Добровник, Ходош, Шаловци, Моравске Топлице. Унгарското малцинство е организирано во една целина со седиште во Лендава. Тоа е главната организација во која има 21 член, од кои 11 се од Лендава, 4 од Добровник, 3 од Моравске Топлице, 2 од Ходош и 1 од Шаловци. Во регионалниот РТВ центар Марибор се координираат програмите за Унгарците во Словенија. Радиопрограмата изнесува 13 часа и 15 минути дневно. Република Словенија и Унгарија во 1993 година ја ратификувале Спогодбата за посебните права на Словенците во Унгарија и правата на Унгарците во Словенија. Република Унгарија на 1 јануари 2000 година го донесе Законот за Унгарците кои живеат во соседните земји.

За разлика од италијанското малцинство кое има училишта на италијански јазик, со закон е одредено двојазично училиште на словенечки и унгарски јазик. Унгарскиот јазик се студира на Универзитетот во Марибор (Катедра за унгарски јазик) и на Универзитетот во Љубљана.

Унгарците имаат околу 30 аматерски друштва (за фолклор, рецитаторски, драмски секции...), а сите нив ги води Заводот за културна унгарска народност.

Во 2002 година како припадници на ромската етничка заедница се изјасниле 3.246 лица, а 3.834 за мајчин јазик го навел ромскиот. Ромите живеат во Словенија уште од XV век. Предците на Ромите живеат во Меѓумирие. Правата за ромската етничка заедница се регулирани во член 64 од Уставот на Р Словенија. На 30 ноември 1995 година Владата на Словенија донесе Програма за помош на Ромите, за образование, вработување итн. На 1 јули 1999 година оваа Програма е обновена, а може да се спомне и јавниот оглас за финансирање проекти за комунална инфраструктура во ромските населби (лето 2005 година). Ромите имаат 23 друштва. Летото 1993 година Министерството за култура донесе посебна програма за финансирање на ромски проекти. Во Словенија се отстапуваат и радио и телевизиски часови за Ромите.

ДРЖАВАВА

Спроведувањето обмислена политика за унапредување на заштитата на правата на припадниците на националните малцинства во Република Македонија е определба од долгорочен карактер, чија основна цел е развивање општество со високо изразено чувство на интегрираност и припадност на сите граѓани од една страна, и со развиено чувство на индивидуална слобода и почитување на сите индивидуални, културни, јазични, верски и други посебности од друга страна. Република Македонија спаѓа во групата

земји во кои владеат начелата на континенталното право. Основни извори на правото во Република Македонија се Уставот, законите и меѓународните договори, ратификувани од страна на Собранието на Република Македонија. Нашата држава се залага за доследно почитување на општо усвоените принципи содржани во документите на ООН, завршниот документ на КЕБС (ОБСЕ) од Хелсинки и Париската повелба. Република Македонија досега ги има ратификувано сите најзначајни меѓународни договори за заштита на човековите права, како и сите значајни меѓународни инструменти кои ја обврзуваат, врз основа на принципот на недискриминација, да ги почитува правата на индивидуите кои имаат различно национално, етничко потекло, кои имаат различно верско убедување или зборуваат различен јазик. Македонија пристапи кон Европската конвенција за човекови права и фундаменталните слободи, а на 10 април 1997 година ја ратификуваше и Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, која стапи на сила на 1 февруари 1998 година. Потпишана е и Европската повелба за регионални и малцински јазици. Согласно Декларацијата содржана во инструментот за ратификација депониран од Република Македонија на 10 април 1997 година: "Република Македонија изјавува дека одредбите од Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства ќе се применуваат на албанското, турското, влашкото, ромското и српското национално малцинство кое живее на територијата на Република Македонија".

Со амандманите на Уставот од 2001 година во Преамбулата се напушта терминот "националност". Согласно овие одредби, "Република Македонија се конституира како самостојна и суверена држава во која граѓаните на Република Македонија, македонскиот народ, како и гра-

ѓаните кои живеат во нејзините граници кои се дел од албанскиот народ, турскиот народ, влашкиот народ, српскиот народ, ромскиот народ, бошњачкиот народ и другите ја преземаат одговорноста за сегашноста и иднината на нивната татковина".

Уставот на Република Македонија на граѓаните им ја гарантира еднаквоста во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената

Во член 64 од Уставот на Словенија се предвидени посебни права за автохтоните малцинства - италијанското и унгарското: слободно да можат да ги употребуваат своите народни симболи, за зачувување на својот народен идентитет да можат да формираат различни организации... Законот им овозможува да ги одржуваат односите со своите матични народи.

Член 11 вели дека службен јазик во Словенија е словенечкиот. Во областите каде што живеат италијанското и унгарското малцинство, службен е италијанскиот, односно унгарскиот јазик.

положба. Граѓаните се еднакви пред Уставот и законите. Секој граѓанин може да се повика на заштита на слободите и правата утврдени со Уставот пред судовите и пред Уставниот суд на Република Македонија во постапка заснована врз начелата на приоритет и итност. Собранието основа Комитет за односи меѓу заедниците. За заштита на слободите и правата на човекот и граѓанинот Собранието на Република Македонија основа Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот. Темелно начело на уставниот поредок на Република Македонија е "соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа".

Во областа на образованието, по осамостојувањето на Република Македонија и нејзиното меѓународно признавање, една од приоритет-

ните задачи на Владата на Република Македонија, беше создавање еднакви шанси за сите учесници во предучилишното, основното и средното образование, без оглед на националноста, полот, социјалното потекло и верската припадност. Образовниот процес (наставата) во градинките, основните и средните училишта се изведува на македонски јазик, а за припадниците кои се дел од албанскиот, турскиот и српскиот народ се формираат паралелки и училишта со настава на нивниот мајчин ја-

лата територија во Република Македонија и во нејзините меѓународни односи службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо. Друг јазик што го зборуваат најмалку 20 проценти од граѓаните, исто така, е службен јазик и неговото писмо, како што е определено со овој член. Во органите на државната власт во Република Македонија службен јазик различен од македонскиот јазик, може да се користи во согласност со закон. Во единиците на локалната самоуправа јазикот и писмото што го користат најмалку 20 проценти од граѓаните е службен јазик, покрај македонскиот јазик и неговото кирилско писмо. За употреба на јазиците и писмата на кои зборуваат помалку од 20 проценти од граѓаните во единиците на локалната самоуправа, одлучуваат органите на единиците на локалната самоуправа. Припадниците на заедниците имаат право слободно да го изразуваат, негуваат и развиваат својот идентитет и особеностите на своите заедници и да ги употребуваат симболите на својата заедница. Републиката им ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на сите заедници. Припадниците на заедниците имаат право да основаат културни, уметнички, образовни институции, како и научни и други здруженија заради изразување, негување и развивање на својот идентитет. Припадниците на заедниците имаат право на настава на својот јазик во основното и средното образование на начин утврден со закон. Во училиштата во кои образованието се одвива на друг јазик се изучува и македонскиот јазик. Припадниците на различни заедници треба да придонесуваат, но и да претставуваат мост за градење пријателски и добрососедски односи, како и за креирање конструктивна соработка меѓу државите во регионот.